HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) סנהדרין ו: נדה כ:, ב) כתובות נב:, ג) [שם נה:], ד) [שם], ה) [לעיל עט: וש"נ], ו) [נ"מ נ:], ז) כתובות נב, ח) נ"ל לת, ט) [דהכי"ב ינן], י) [דף נב:], כ) [נ"ל אחר ד"ה הלי סברלא], ל) [ני' רש"ל ומ"מ], מ) [כ"ה בדפו"י], נ) אינו בפי' שלנו [אבל איתא בע"ב בפירקב"ס העקרין], ס) נ"ל לאחר שתגיין],

גליון הש"ס

גמרא תנאי ב"ד שאני. עי' רשב"ם במ' גיטין דף יג ד"ה אמר אמימר:

הגהות הב"ח

(א) גב' מייב שהוא תנאי ב"ד ואמר לו: (ב) רשב"ם ד"ה ולא מגמגמו וכו' המתין שעה אחת מזר כל"ל ותיבת ולאמר נמתק: (ג) באי"ד שעיניו רואות וכ"ה. נ"ב והתם מפני מעיקרא אחזיקוה בטעמא מי: (ד) תוס' ד"ה ושמע מינה וכו' ומה מתנה וכל לזה בירושה ולזה במתנה אפילו רבנן מודו ולעולם וכו' בבריא בעלמא ואפ"ה שפיר קאמר לרבי: (ה) באי"ד לא הוה ליה למיתני ירתון כיון דלא מהני:

מוסף רש"י

יותר על חולקיהון דעם אחוהון. כי אם אחת אחת, אם תמותי כחיי ואיכשך יטלו כנכך כתובתך, ופקא מינה שמא מרוהה היא לו שמא יהו בני אם אחת אחרת מרוהים ונכנך מועטים ונטו לכן שיטלו כתובת אמן והמרוהים כתובת אמן ואפילו הכתובות עוות (כתובות נב:). יסבון תנן. לשון בעל חוב (שם נה:).

מוסף תוספות

א. [ו]רב פפא לא להקשות אדר' נתן ואדרבי קא אתי ולומר דלא כר"י בן ברוקה אלא לומר דאפ' תמצא לומר דר"י בן ברוקה היא לא תשמע מינה מידי בבריא. רשב"ם. ב. [דל]רבנן כיון דלשון ירתון לא מהני בשום מקום, האיך תקנו רבנן בלשון הבאי שאינו כלום. רמב"ן. ג. כיון דאפשר לאומרו בלשון מתנה שהוא ברור. ריטב"ם. ד. שמא ישמע השומע ויטעה לומר דבתרתי בי דינא איתקון וכו' יוחנן ממש. ריטב"ם.

פי' רשב"ם העקרי

בבריא היאך. מי אית ליה לר"י בן ברוקה בין בבריא בין בשב"מ שמגמיל לבניו כל מה שילה (המקום אלך שם לכתוב בו שמי מלות אל"ל לו רק בשב"מ) כלמורית קרוב לנמות וקרינא ביה ביום המחילו את בניו [דברים כא] שרלוי לחורים לאלנחר: **דאמר לי' ר' נתן לרבי.** שסידר לה המשנה: **שניסם משנתכם.** אתם שבאלרן ישראל: **כדי לחוקי** לחוקים ולמשפטים אשר לא ידעו אבותיהם ולעשות אותם: **ואמר ליה רבי יסבון תנן.** דלכרי הכל היא. הדר אמר רבי ילדות ושמעת היה בי שהעזתי פני בנתן הבבלי ודמיתיו בדבר שאינו דומה לו: **ר' נתן בבלי היה.** כלומר בבל ולא בארץ ישראל: **שאינו בעולם לא אלא.** אינו בעולם אבל לדבר שאינו בעולם לא אלא: **תנאי בית דין שאני הכא.** נמי תנאי בית דין שאני: **דקא מפיק לה בלשון ירתון.** הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי רבנן דלא מפיק לה בלשון ירתון אלא בלשון מתנה: **ולזה במתנה ולזה בירושה.** ולזה בירושה ולזה במתנה: **אפי' רבנן מודו.** אמר ליה רב נחומי ואית דאמר רב חנניה בר מניומי לאביי ממאי

ואל תגמרו. לדון מיניה אלא כפי שדעתכם נוטה לתין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות כדתניא בתמ' נדה בשילהי פ"ב (דף כ:) רבי ראה דם בלילה וטימא ראה ביום וטהרו המתין שעה אחת (ג) וראהו חזר וטימא אמר אוי לי שמא טעיתי ומקשינן ודלמי טעה דתניא לא ילמוד חכם אילו היה (ד) לא היה טמא אלא אין לדיין אלא מה שעיניו רואות (ה) והוא הדין לדבר התלוי בסברא לתין לו אלא מה שלבו רואהו ובפרק קמא דסנהדרין [ו:] נפקא לן מועמכם בדבר המספט (ו) עמכם בדבר עמכם במספט אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות: **בבריא היאך.** בריא שאמר פלוני יירש שדה פלונית מי אמר ר' יוחנן בן ברוקה דקני כיון דראוי ליורשו: **כר אורותי.** ראוי להוריש מיד שהולך למות וקיימא ביה ביום הנחילו את בניו [דברים כא]: **דאמר ליה ר' נתן לרבי.** שסידר המשנה: **שניסם משנתכם.** אתם שבאלרן ישראל: **כר' יוחנן בן ברוקה.** דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין [לעיל קא.]: ר' נתן בבלי היה: **שאינו בעולם.** בכתובות לא כתב לה לאשתו בכתובתה בנין דיכרין דיהוו ליכי מינאי אם תמותי בחיי ואירש כתובתיך בניי הזכרים שתלדי לי הם יירשוה לאחר מותי יתר על חלקם שיחלקו עם אחיהם שיהיו לי מאשה אחרת: **שהוא תנאי בית דין.** שבית דין תקנו כתובת בנין דיכרין כדאמרי' בכתובות (ו) כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו דאם נותן לבתו אינו יולא מזרעו אם נתו מתה קודם בעלה שיהא בניה את כתובתה אחר מות אביהם והוא שיהא שם מותר דיר שלא תעקר נחלה לאחרייתא כדאמרינן התם אלמא מוריש האב לבן בין הבנים כר' יוחנן בן ברוקה והיה לכם לשנות משנתכם כדברי הכל ולא אליבא דימידלה: **ואמר ליה רבי יסבון תנן.** ודברי הכל היא. הדר אמר רבי ילדות ושמעת היה בי שהעזתי פני בנתן הבבלי ודמיתיו בדבר שאינו דומה לו

ושמע מינה אפי' בבריא נמי. אפי' בלא תנאי ב"ד דהכי ממעע מינה המשנה לא כתב לה אפי' בלא תנאי ב"ד אבל כתב לה אפי' בלא תנאי ב"ד חייב דבבריא נמי קאמר אמר ליה והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואם כן אפי' כתב לה ע"כ לא קנו אלא משום תנאי ב"ד וה"נ אע"ג דבבריא לא קנו הכא קנו משום דהוי תנאי ב"ד דאילו לרבנן כיון דבעלמא לא מהני לישנא דירתון אפילו בשב"מ לא ה"ל למתני הכא ירתון אפילו משום תנאי ב"ד אלא יסבון מבני חרי ב א"ל אביי משום דקא מפיק ליה בלשון ירתון פירוש אע"ג דלא קנו אלא משום תנאי ב"ד לפי שאין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם מ"מ יש להוכיח דבבריא נמי אמרינן דאי לא אמר בעלמא בבריא לא הוה ליה לתנא לאפוקי בלשון ירתון משום תנאי ב"ד כיון דלא מהני בעלמא אלא הוה ליה למיתני יסבון ג וליתקנו דליטרוף ממשעבדי או יהיה תנאי ב"ד שלא יטרוף אלא מבני חרי אלא ודאי בבריא נמי אמר הדר אמר אביי אין לומר דהא קי"ל כר' אמאי לא טרפא ממשעבדי בשלמא אי אמרינן ירתון משום הכי דבר לר' נתן מהא לא תפשוט דאין ירתון תנן אלא יסבון תנן. דמשמע במתנה ומתנה מצי למיתן לכל מאן דבעי אפי' לנכרי אבל בלשון ירושה לא: והדר אמר רבי ילדות היתה בי בשהעזתי פני בנתן הבבלי. דאמינא ליה יסבון תנן. משום דלא מצינן למימר יסבון דהא קי"ל כר' אמאי לא טרפא ממשעבדי: בשלמא אי אמרינן ירתון משום הכי דבר לר' נתן מהא לא טרפא ממשעבדי דהא היה קודם שטר שעבוד לקוחות מהאי ירושה דאינו אלא לאחר מיתה. דאי ס"ד דיסבון תנן אמאי לא טרפא ממשעבדי דהא הוה מוקדם שטר מתנה זה משטר לקוחות ובדין הוא דטרפא. אלא ש"מ דירתון יסבון דהא קי"ל כר' אמאי תנן וש"מ בריא נמי דמאן שמעת ליה דאית ליה כי האי סברא. אע"ג דלא כתב לה בנין דיכרין אינון ירתון יותר דמצי מורית בשביב מרע ר' יוחנן בן ברוקה דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין וש"מ אפי' בבריא קאמר: הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. כגון הני בנין דכרין דאכתי לא באו לעולם. אלא מאי אית לך למימר דלא תקשי אמאי מקנה לרבנן בנין דיכרין דלא באו לעולם הואיל ותנאי ב"ד הוא ושאני הכי מבעלמא דבית דין אית להו ד) בחוב עלמא לא קנה דבר שלא בא לעולם. הכי נמי האי מצי אמר להני בנין דיכרין ירתון או יסבון יותר על חולקיהון הכא שאני משום דבית דין גזרו הכי אבל בעלמא (לא) בבריא אחר לא ומהכא לא תפשוט עדיין דהל' כר' יוחנן בן ברוקה אפ' בבריא: אמר ליה אביי איכא למשמע מהכא דהלכתא כותיה מדקא מפיק ליה תנא בלשון ירתון דמצי למימר יסבון וקתני ירתון ש"מ אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אפ' הבריא בלא תתובה והל' כר' יוחנן בן ברוקה. והדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי דבנינא לתרוצי הא מתני' דבנין דיכרין

מגמר נמי לא תגמרו מיניה ה) דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות בעי רבא בבריא היאך כי קא"ר יוחנן בן ברוקה בשב"מ דבר אורותי הוא א) אבל בבריא לא או דלמא אפילו בבריא נמי אמר ליה רב משרשיא לרבא תא שמע דאמר לו רבי נתן לרבי שניתם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקה ב) דתנן ב) לא כתב לה בנין דיכרין דיהוין ליך מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יותר על חולקיהון דעם אחוהון חייב (ו) ג) שתנאי ב"ד הוא ואמר לו רבי ד) יסבון תנן ואמר רבי ילדות היתה בי והעזתי פני בנתן הבבלי אלא ד) דקיימא לן ה) בנין דכרין לא טרפא ממשעבדי אי סלקא דעתך יסבון תנן אמאי לא טרפא ממשעבדי אלא ש"מ ירתון תנן מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא ר' יוחנן בן ברוקה ושמע מינה אפי' בבריא אמר ליה רב פפא לאביי בין למאן דאמר יסבון ובין למאן דאמר ירתון הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ו) ואפי' לר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי לדבר שישנו בעולם אבל לדבר שאינו בעולם לא אלא ז) תנאי בית דין שאני הכא נמי תנאי בית דין שאני א"ל משום דקא מפיק לה בלשון ירתון ח) הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי ט) דתנן ה"לא כתב לה בנן נוקבן דיהוין ליכי מינאי יהויין יתבן בביתי ויתזנן מנכסאי עד דתילקחן לגוברין חייב שהוא תנאי ב"ד והוה לזה במתנה ולזה בירושה וכל לזה בירושה ולזה במתנה אפי' רבנן מודו אמר ליה רב נחומי ואית דאמר רב חנניה בר מניומי לאביי ממאי

ירתון תנן דהא קיימא לן דכתובת בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי ממה שמכר אביהן ואם יסבון תנן דמשמע לשון מתנה הוא משמע מעכשיו ואם מכר לאחר (מהן) הוי טרפא ממשעבדי שהרי כל נכסיו משועבדים לכתובת אמן ואי מההיא שעתא חלה מתנתו הוה טרפא ממשעבדי אלא משום הכי אמרינן לשון ירתון דלשון ירושה אינו אלא לאחר מיתה משום הכי לא מטרפא ממשעבדי דלא חלה עד לאחר מיתה אע"פ שלא כרתין ירתון תנן ויפה הקשה לי ר' נתן: **מאן שמעת ליה דאית ליה הא סברא.** יתור לשון הוא דלא צריך: ט) **ושמע מינה אפילו בבריא קאמר.** ואפילו תניין יסבון ממילתיה דר' נתן דאמר שניתם כר' יוחנן מיכא לאוכוחי דבבריא קאמר ר' יוחנן ומיפשטא בעיא דרבא לגמרי ולא אתרץ כל כך אלא כדי לסייס דבריו של רבי ור' נתן דהוה מקשה לרבי מיכא לימיר דתני יסבון וסבירא ליה דטריף ממשעבדי ורבי שסתם כריב"ג משום דהכי סבירא ליה כדאמרינן לעיל [קכ:] אמר ר' זריקא אמר ר' אמי אמר ר' חנינא א"ר יגאי אמר רבי הלכה כר' יוחנן בן ברוקה: **הא סברא.** דריבה לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה כי הכא שיורשין כתובת אמן והמותר של שתי כתובות חולקין: **אמר ליה רב פפא לאביי.** רב פפא לאו אבעיא דרבא קאי דהא איפשיטא אלא אמאי דקאמר ליה רבי לרבי נתן וה"ק למה ליה לרבי למימר לרבי נתן לאוקומי מתני' לדברי הכל וכי תניין נמי ירתון דברי הכל היא דהא בין למ"ד יסבון תנן בין למ"ד ירתון תנן מיכא לאקשויי אמאי קניא לה אי מתנה כלל הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ובשעת נשואין לא באו הבנים לעולם שהוא מקנה להם כתובה ואפילו לר' מאיר דאמר [קידושין סב:] אדם מקנה כו' הני מילי לדבר שישנו בעולם דכיון דהמקבל בעולם יכול הנותן לשעבד עצמו לו שיתן לו מה שיקנה לו אבל הכא לא מצי משעבד נפשיה: **אלא תנאי בית דין שאני.** דאלים תנאי ב"ד משום דהפקר ב"ד הפקר להקנות אפי' לדבר שלא בא לעולם והכא נמי אלים תנאי ב"ד ואע"ג דאמרי רבנן לשון ירושה בעלמא לא קני הכא קני ואפילו כרבנן אתיא מתניתין: **א"ל משום דמפיק לה בלשון ירתון.** הא דלא קאמר ליה הכי משום דהוה א"ל ר' נתן ומפני מה הנחת' לשון יסבון ותניית' לשון ירתון אלא משום לדבר זוטה אחר ר' יוחנן בן ברוקה ומשום הכי א"ל יסבון תנן והדר מתחרט רבי בעצמו משום דכי הוה מקשי ליה אמאי שניתי' ירתון מצי אמר ליה משום הכי שניתן ירתון לומר דלא טרפא ממשעבדי: **נאו מלפא היא דאמרי.** דולמי לא היה צריך רבי לומר יסבון תנן דבלא שום דיוק מתני' אפי' כרבנן אתיא דהא תנאי בסיפא דהכיא משנה דכתובות אע"פ שלא כתב לה בנן נוקבן וכו' ומיתזנן מנכסיי אחר מיתתי דלא מ"ל אלעזר בן עזריה לקמן [לעיל קכו:] וזה לשון מתנה בסוף אפילו רבנן מודו כדתנן במתניתין [לעיל קכו:] כתב לשון מתנה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף דבריו קיימין ואוקימנא [לעיל קכא:] אפילו בשני בני אדם ושני שדות ונלגב שיהא מותן כדי דבור והכא שתי תקנות הללו כיון דבבא אחת תקנו הוי כמו מותן כדי דבור ואמי דקתני לשון ירתון לאשמועינן דרבנן מודו אפילו בשני בני אדם ושתי שדות: ממאי

ומתנה הלכה ב ועי' במ"מ בפ"ו מהלכות נחלות הל' ד ועי' במ"מ סמנא עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רפ' סעיף ה:

צו ב ג מיי' פי"ב מהל' זכיה משפט הלכה ב ופי"ט הלכה ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סט סעיף ג סעיף ד וסי' קיג סעיף ג:

צח ד מיי' שם פי"ט הלכה ט סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קיג סעיף יג:

צט ה מיי' שם פי"ב הל"ב ופי"ט הל"ו וסמג שם טוש"ע שם סי' סט סעיף ג וסע' ב וסי' קיג סעיף ג:

רבינו גרשום

שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות. כלומר לפי מה שנראה לי באותה שעה חתכתי שמא בשעה אחרת היה נראה לי בענין אחר: בעי רבא. הא דקאמר ר' יוחנן בן ברוקה אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין בשביב מרע קאמר דבר אורותי הוא אבל בריא דלא בר אורותי הוא דאין נוהג ליתן ירושה כל זמן שהוא בריא לא אמרינן דבריו קיימין אלא על יורשו ממש: אמר ליה ר' נתן לרבי שניתם במשנה כר' יוחנן בן ברוקה. דבריא מורית מי שראוי ליורשו דתנן לא כתב לה בנין דיכרין דיהוון ליכי מינאי איגון ירתון כסף כתובתיך יותר על חולקיהן (מאם אחרת) [דעם] אחוהון כר' והא בריא הוא וקאמר איגון ירתון יותר: אמר ליה רבי לר' נתן מהא לא תפשוט דאין ירתון תנן אלא יסבון תנן. דמשמע במתנה ומתנה מצי למיתן לכל מאן דבעי אפי' לנכרי אבל בלשון ירושה לא: והדר אמר רבי ילדות היתה בי בשהעזתי פני בנתן הבבלי. דאמינא ליה יסבון תנן. משום דלא מצינן למימר יסבון דהא קי"ל כר' אמאי לא טרפא ממשעבדי: בשלמא אי אמרינן ירתון משום הכי לא טרפא ממשעבדי דהא היה קודם שטר שעבוד לקוחות מהאי ירושה דאינו אלא לאחר מיתה. דאי ס"ד דיסבון תנן אמאי לא טרפא ממשעבדי דהא הוה מוקדם שטר מתנה זה משטר לקוחות ובדין הוא דטרפא. אלא ש"מ דירתון תנן וש"מ בריא נמי דמאן שמעת ליה דאית ליה כי האי סברא. אע"ג דלא כתב לה בנין דיכרין אינון ירתון יותר דמצי מורית בשביב מרע ר' יוחנן בן ברוקה דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין וש"מ אפי' בבריא קאמר: הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. כגון הני בנין דכרין דאכתי לא באו לעולם. אלא מאי אית לך למימר דלא תקשי אמאי מקנה לרבנן בנין דיכרין דלא באו לעולם הואיל ותנאי ב"ד הוא ושאני הכי מבעלמא דבית דין אית להו ד) בחוב עלמא לא קנה דבר שלא בא לעולם. הכי נמי האי מצי אמר להני בנין דיכרין ירתון או יסבון יותר על חולקיהון הכא שאני משום דבית דין גזרו הכי אבל בעלמא (לא) בבריא אחר לא ומהכא לא תפשוט עדיין דהל' כר' יוחנן בן ברוקה אפ' בבריא: אמר ליה אביי איכא למשמע מהכא דהלכתא כותיה מדקא מפיק ליה תנא בלשון ירתון דמצי למימר יסבון וקתני ירתון ש"מ אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין אפ' הבריא בלא תתובה והל' כר' יוחנן בן ברוקה. והדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי דבנינא לתרוצי הא מתני' דבנין דיכרין

ד) חולי ל"ל דב"ד שלא לה רשות להקנות טפי אף דבעלמא לא קנה וכו'. ה) גרשה דל"ל דבהאי ירושה אפי' לרבנן וכו'.

עין משפט נר מצוה

כר' יוחנן בן ברוקה דאפ' כרבנן דפליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקה מתוקמי מתני' דבנין דיכרין משום דקתני סיפא לא כתב לה בנן נוקבן כו'. הוי ליה לזה לבנין דיכרין בירושה דקאמר אינון ירתון ולבנן נוקבן במתנה דקאמר להו אינון יתבון בביתי ומיתזנן מנכסיי ב) דהאי מתנה הראוי' אפי' לרבנן דפליגי עליה דר' יוחנן בן ברוקה מודו דדבריו קיימין הואיל דקא יהיב נמי בההוא כתובה מתנה לבנתיה ולא הוה כוליה בלשון ירושה:

ממעשבדי דלא חלה עד לאחר מיתה אע"פ שלא כתב לה בנן נוקבן וכו' דסיפא דקתני בלשון ירתון תנן דלא הוה אלא לאחר מיתה דאי לא כתב לה בנן נוקבן אלא בלשון ירתון אלא לאחר מיתה